

Satık ve Diğerleri/Türkiye Davası

(31866 / 96)

10 Ekim 2000

USULİ İŞLEMLER

1. Dava, on Türk vatandaşı, Kadir Satık, Murat Satık, Ali Haydar Özdemir, Songül Diribaş, Fesih Yılmaz, Saime Sefer, Yaşar Yağcı, Terzan Adıbelli, Mehmet Ermiş ve Abdülkadir Eraslan ("başvuranlar") tarafından 26 temmuz 1995'te İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme"), eski 25. Maddesi kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde Avrupa İnsan Hakları komisyonu'na sunulmuş olan başvuruya (no. 31866/96) dayanmaktadır.

2. Başvuranlar, halen İzmir (Türkiye)'de çalışmakta olan Tuncer Fırat tarafından temsil edilmekte olup, Türk Hükümeti ("Hükümet") Mahkeme'deki işlemler için bir Temsilci belirlememiştir.

3. Başvuranlar, mahkemeye çıkarılmadan önce ifade vermeyi reddettikleri için, hapisane görevlileri ve jandarmalar tarafından ciddi şekilde dövüldüklerini iddia etmekte olup, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerine atıfta bulunmaktadırlar.

4. Başvuru, Mahkeme'ye, 11 Nolu Protokol'ün Sözleşme'ye ek olarak yürürlüğe girmesinden sonra, 1 Kasım 1998'de sunulmuştur (11 Nolu Protokol, Madde 5§2).

5. Başvuru, Mahkeme'nin Birinci Kısım'ına verilmiştir (Mahkeme İçtüzüğü, Madde 52§1). Bu Kısım'da, davaya bakacak olan Daire (Sözleşme, Madde 27§1), Mahkeme İçtüzüğü'nün 26§1 maddesi uyarınca oluşturulmuştur. Türkiye adına seçilen Rıza Türmen davadan çekilmiş (İçtüzük, Madde 28), müteakiben Hükümet Feyyaz Gölcüklü'yü *ad hoc* hakim olarak atamıştır (Sözleşme Madde 27§2, İçtüzük Madde 29§1).

6. Daire, 31 Ağustos 1999 tarihli kararlar, başvuruyu kabuledilebilir bulmuştur.

7. Başvuranlar yalnızca esaslara ilişkin görüş bildirmişlerdir (İçtüzük Madde 59§1). Hükümet, 7 Ağustos 2000 tarihli bir mektupla, davanın esasına yönelik ek bilgi sunmuştur. Daire, taraflara danışılmasından sonra, esaslar hakkında toplantı yapılmasının gerekli olmadığına karar vermiştir (İçtüzük Madde 59§2 *in fine* [11](#)).

* Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasî İşler Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, gayriresmî tercümedir.

OLAYLARA DAİR

I. DAVA KOŞULLARI

1. Taraflarca sunulan olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. Başvuranlara göre olaylar

2. İçinde on başvuranla beraber on iki diğer mahkumun da bulunduğu kişiler, 20 Temmuz 1995'te, hücrelerinden alınarak, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanmak üzere, Buca Cezaevi'nde bir yere götürülmüşlerdir.

3. Başvuranlar ve diğer mahkumlar, götürülmek üzere beklerken, hapisane yetkilileri mahkumların, ayakkabıları dahil olmak üzere, arama yapmaya

çalışmışlardır. Mahkumlar, bunun keyfi bir hareket olduğunu ve arama talebinde ısrar edilirse mahkemeye çıkarılmayı reddedeceklerini belirterek arama yapılmasına itiraz etmişlerdir.

3. Başvuranların direnişi çerçevesinde, hapishane yönetimi, dışarıda bekleyen jandarmalardan, mahkumlara mahkemeye dek refakat etmeleri için yardım talebinde bulunmuştur.

4. Yaklaşık 50 jandarma, 30 gardiyan ve hapishane yetkilisi, sonuç olarak, başvuranlara ve diğer mahkumlara cop ve ağaç kalaslarla saldırmışlardır.

Sonuç olarak, başvuranlardan Terzan Adıbelli'nin kaburga kemiklerinden biri kırılmış, başvuranlardan Yaşar Avcı'nın ciğeri hasar görmüştür. Diğer mahkumlar vücutlarına darbeler almışlardır.

2. Hükümet'e göre olaylar

5. Hükümet, olayların başvuranlar tarafından anlatılan hali hakkında şüphelere sahiptir. Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülen soruşturma çerçevesinde (bkz.19. ve *et seq* ^[2] paragraflar), yirmiden fazla mahkum mahkemeden önce arama yapılmasını reddetmişlerdir. Mahkumlar birbirlerine kenetlenerek hapishane çıkışına yönelmişler, merdivenden aşağı yine kenetlenmiş olarak inerken üst üste düşmüşler, duvara ve trabzana çarpmışlardır. Çıkan arbedede, dört gardiyan da yaralanmıştır.

6. Aynı gün, başvuranlar, bir süre bekledikten sonra, cezaevi araçlarıyla İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne nakledilmişlerdir.

2. Başvuranların yetkili makamlara yaptıkları şikayetler

1. İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki duruşmada, başvuranların avukatları anılan saldırıdan sorumlu kişiler hakkında şikayette bulunmuşlardır. Avukatlar, başvuranların, mahkemeye götürülmeden önce dövüldüklerini,

dolayısıyla mahkemenin olay ve yaralanmalar hakkında gerekli incelemeleri yapması gerektiğini belirtmişlerdir.

2. Mahkeme, başvuruların durumunu gözönünde bulundurarak, bu koşullar altında duruşma yapılamayacağı gerekçesiyle, duruşmayı ileri bir tarihe ertelemiştir. Ayrıca, başvuruların, iddia edildiği gibi saldırıya uğrayıp uğramadıklarının tespiti amacıyla doktor kontrolünden geçirilmesine de karar verilmiştir. Mahkeme, ayrıca, doktor raporlarının mahkeme tutanaklarıyla beraber İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesine gönderilerek bir soruşturma başlatılmasına da karar vermiştir. Aynı yönde bir mektup ta Cumhuriyet Savcısı'na gönderilmiştir.

3. Ayrıca, 20 Temmuz 1995 günü, başvuranlardan birisinin, Abdülkadir Eraslan, babası, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı'na olay hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Aynı gün, Cumhuriyet Başsavcısı, Buca Cezaevi Cumhuriyet Savcısı'ndan Abdülkadir Eraslan'ın ifadesinin alınmasını ve eğer işkence yapıldığı yönünde mahkumun bir şikayeti varsa, doktor kontrolünden geçirilmesini, ifadenin ve verilmesi muhtemel raporun kendisine gönderilmesini istemiştir.

3. İzmir Cumhuriyet Başsavcısı'nun soruşturması

1. İzmir Cumhuriyet Başsavcısı, 20 Temmuz 1995 günü, olayın mağdurlarının ifadelerini almak üzere hapishaneye gitmiştir. Aynı gün, hapishane doktoru tüm mahkumları muayene etmiştir. Ciddi şekilde yaralanmış olanlar hastaneye nakledilmiştir. Başvuranlardan iki tanesi (Mehmet Ermiş ve Terzan Adıbelli) de hastaneye nakledildiğinden, ifadeleri ancak 14 Ağustos 1995 günü alınabilmiştir.

(a) Başvuranların, İzmir Cumhuriyet Başsavcısı'na verdikleri ifadeler

1. 20 Temmuz 1995 günü, aralarında başvuranlardan sekizinin de (Kadir Satık, Murat Satık, Ali Haydar Özdemir, Songül Diribaş, Saime Sefer, Yaşar Yağcı, Fesih Yılmaz ve Abdülkadir Eraslan) bulunduğu mahkumların ifadeleri alınmıştır. Diğer iki başvuranın (Mehmet Ermiş ve Terzan Adıbelli) ifadeleri, bu kişilerin hastaneden taburcu olmalarını takiben, 14 Ağustos 1995'te alınmıştır (bkz. yukarıda 19. ve aşağıda 23. paragraflar).

2. Başvuranlar iddialarında ısrarlı olup, hücrelerinden alındıklarını, hapisane kapısı önünde toplandıklarını, hapisane yöneticileri ve gardiyanlar tarafından ayakkabılarının çıkarılmasının istendiğini söylemişlerdir. Başvuranlar, böyle bir durumda, bu tür bir emrin ilk kez verildiğini, kendilerinin bu emre uymadığını, aksine böyle bir aramanın metal dedektörüyle yapılabileceğini belirtmişler, buna rağmen hapisane yöneticilerinin, dışarıda bulunan jandarmalar ve gardiyanlarla birlikte kendilerini dövdüğünü ifade etmişlerdir.

3. Cumhuriyet Başsavcısı'na verdikleri ifadede, başvuranlardan bir kısmı, olaya karışan gardiyanların ismini verirken, bazıları rütbesini vermiş, diğer bir kısmı ise saldırıdan sorumlu olanları teşhis edebileceklerini ayrıca belirtmişlerdir.

4. 25 Temmuz 1995 günü, Abdülkadir Eraslan'ın verdiği ikinci ifadeye göre, olay günü kendisinin ve diğer mahkumların, tabii tutuldukları insanlık dışı muameleyi protesto ettiklerini, bir grup gardiyan ve jandarmanın protestoculara cop ve tahta sopalarla vurduğunu, bu durumun kendileri çıkış kapısına ulaşana dek sürdüğünü belirtmiştir.

5. 14 Ağustos 1995'te, aralarında Mehmet Ermiş ve Terzan Adıbelli'nin de bulunduğu diğer 4 mahkum Cumhuriyet Başsavcısına ifade vermişlerdir. Bu ifadeler diğer başvuranların verdiği ifadelerle aynı yönde idi.

(b) Hapishane görevlilerinin Cumhuriyet Başsavcısına verdiği ifadeler

6. Üç hapisane görevlisi, 20 Temmuz 1995'te İzmir Cumhuriyet Başsavcısı'na verdikleri benzer ifadelerde, mahkumların, yetkililerce, defalarca arama yapılmasına uymaları yönünde uyarıldıklarını; mahkumların buna itiraz ederek mahkemeye çıkmayı reddettiklerini, daha sonra jandarmaların silah zoruyla mahkumları aşağıya indirmeye çalıştığını, mahkumların ise zincir oluşturarak merdivenlerde kargaşaya ve arbedeye yol açtıklarını; bunun sonucunda bazı mahkumların atlayarak kurtulduğunu, ancak diğerlerinin ise düştüğünü; mahkumların bu düşme sırasında duvara, basamaklara ve demir trabzana çarparak yaralandıklarını; bu arada birçok gardiyanın da yaralandığını belirtmişlerdir.

(c) Başvuranlar hakkındaki sağlık raporları

1. Buca Cezaevi'ne, 20 Temmuz 1995 günü, öğleden sonra saat 6.00'da gelen Cumhuriyet Başsavcısı'nın gözetiminde, aralarında 10 başvurandan sekizinin de (Kadir Satık, Murat Satık, Ali Haydar Özdemir, Songül Diribaş, Fesih Yılmaz, Saime Sefer, Yaşar Yağcı, ve Abdülkadir Eraslan) bulunduğu 18 mahkum, adli tabip tarafından akşam 8.30'da tıbbi muayeneden geçirilmişlerdir. Raporlara göre, bu kişiler başlarından ve/veya vücutlarının diğer bölümlerinden darbeler almışlardır. Yaralanmalar tüm detaylarıyla verilirken, sebepler hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Başvuranlardan Terzan Adıbelli ve Mehmet Ermiş ise muayene için hastaneye gönderilmişlerdir.

2. 21 Temmuz 1995'te Buca Cezaevi Müdürlüğü, başvuranlardan dört tanesini daha tıbbi muayene için hastaneye sevk etmiştir. İzmir Dış Hekimliği Fakültesi Hastanesi'ne, Kadir Satık, Murat Satık ve Ali Haydar Özdemir İzmir Devlet Hastane'sine gönderilmiştir. Terzan Adıbelli için düzenlenen ancak tarihi okunamayan hastane taburcu belgesine göre, adı geçen için *darp* teşhisi konmuştur.

3. 9 Ekim 1995 günü İzmir Devlet Hastanesi'nden bir adli tabip Buca Cezaevi'ne giderek Terzan Adıbelli, Murat Satık ve Yaşar Avcı'yı muayene etmiş, buna göre Terzan Adıbelli ve Yaşar Avcı 20 – 25 Temmuz 1995 tarihleri arasında, Murat Satık ise 20 – 28 Temmuz 1995 tarihleri arasında hastaneye yatırılmış olup, nihai tıbbi rapor daha sonra hazırlanacaktır.

4. Bu arada, Adli tıp Kurumu'ndan bir doktor, Mehmet Ermiş'i muayene etmiş ve Cumhuriyet Başsavcılığı'na verdiği ayrıntılı raporda, başvuran için *sislik* ve *ekimoz* teşhisi koymuştur. Rapora göre, söz konusu yaralanmalar hayati tehlike içermemekte olup, hastalar 20 gün içinde iyileşebileceklerdir.

5. 17 Kasım 1995'te Adli Tıp Kurumu'ndan bir fizyoterapist, 9 Ekim 1995 günü yeniden muayene edilen Terzan Adıbelli ve Yaşar Avcı için *darp* teşhisinde bulunmuş, Terzan Adıbelli 15 gün, Yaşar Avcı ise 10 gün boyunca herhangi bir cezaevi işini görememişlerdir. Rapora göre adı geçenler iyileşecektir.

1. Soruşturmalar

1. Cumhuriyet başsavcısı, 9 Nisan 1996 günü, Buca Cezaevi Müdürü ve hapisane görevlileri hakkında, mahkumların kötü muamele görmesi ile ilgili olarak, herhangi bir soruşturma açılmamasına karar vermiştir. İki mahkumun avukatları bu karara itiraz etmiş, ancak itirazları 25 Haziran 1996'da Karşıyaka Ağır Ceza

Mahkemesi başkanı tarafından reddedilmiştir.

2. Buca Cezaevi'ndeki jandarmalar hakkında soruşturma açılmış, ancak İzmir Cumhuriyet Başsavcısı, olayın jandarmaların idari görevlerinden kaynaklanması sebebiyle, takipsizlik kararı vermiştir. Dava dosyası, buna bağlı olarak, 11 Nisan 1996'da İzmir İl İdare Kurulu'na gönderilmiştir. Hükümet, Mahkeme'ye, dosyanın, Buca Cezaevi'nden sorumlu İlçe Jandarma Komutanlığı'na gönderildikten sonra yanlış bir yere gönderilmiştir. 7 Nisan 2000 tarihinde, İçişleri Bakanlığı, bu durumu aydınlatmak için bir müfettiş görevlendirmiştir. Kayıp dava dosyası ile ilgili olarak, üç jandarma subayı hakkında, 4483 sayılı Devlet Memurlarının Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca, soruşturma açılmasına izin verilmiştir (bkz. aşağıda, 37. paragraf). 1 Mayıs 2000 tarihinde, İzmir İl İdare Kurulu, başvuruların Buca Cezaevi'nden İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne 20 Temmuz 1995 günü nakillerinden sorumlu olan jandarma subayları hakkında, soruşturma açılmamasına karar vermiştir.

3. 20 Temmuz 1997 günü, İzmir Cumhuriyet Başsavcısı, kendisinden olayla ilgili bilgi istenmesine istinaden, Adalet Bakanlığı'na gönderdiği cevabi yazıda, olayın arama yapılmasını mahkumların reddetmesinden kaynaklandığını, mahkumların mahkeme gönderilmeyi reddederek, ana kapıya çıkan merdivenlerde birbirlerine kenetlendiklerini, bazılarının düşerek kendilerini yaraladığını, bazı hapisane görevlilerinin de yaralandığını belirtmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

A. Soruşturma

1. Bir Cumhuriyet Savcısı, bir saldırı olduğu yönünde bir şüphe doğuran herhangi bir olaydan, herhangi bir şekilde haberdar edilirse olayın sorumlularını ortaya çıkarmak için gerekli araştırmayı yapmakla yükümlüdür (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu – "CMUK" Madde 163). Bir şüpheli hakkında soruşturma açılmasını sağlayacak delilin yetersiz olması nedeniyle, Cumhuriyet Savcısı soruşturmayı kapatabilir. Bununla birlikte, soruşturmanın yapılmaması, ancak ve ancak, delilin yetersiz olmadığının açıkça ortaya çıkması durumunda söz konusudur.

2. Adli bir şikayet yapılması bağlamında, bir şikayetçi Cumhuriyet Savcısı'nın, soruşturma yapılmaması yönündeki kararına itiraz edebilir. Bu başvuru, ilgili karardan başvuranın haberdar edilmesinden sonra, on beş gün içerisinde, yapılmalıdır (CMUK, Madde 165).

3. Eğer Şüpheli Őahıs bir devlet memuru ise ve suç görev esnasında iŐlenmiŐse, davanın n soruşturması, Cumhuriyet Savcısı'nın yaptığı yargılamayı soruşturma aşamasında kısıtlayan 1914 tarihli Memurin Muhakemat Kanunu'nun uygulanmasıyla sürdürülür. Böyle durumlarda, n soruşturmayı yapmak ve gerekiyorsa yargılamanın yapılması kararını vermek yetkisi yerel idari kurula (zanlının durumuna göre, il ya da ile bazında) aittir. Yargılama yönünde bir karar verilmesi durumunda, davayı Cumhuriyet Savcısı inceleyecektir. Aksi halde dava ilgili mahkemeye gönderilecektir.

4. 2 Aralık 1999'da kabul edilen ve 1914 tarihli yasa hükümlerini yeniden düzenleyen, 4483 Sayılı yeni yasa, devlet memurlarının görevlerini yaparken iŐledikleri suçlarla ilgili olarak yargılanmalarından sorumlu mercileri ve bu süreçte takip edilecek usulleri belirlemektedir. 4483 sayılı bu yasanın 3. maddesine göre, kamu görevlilerinin çalıŐtıĐı yerdeki en üst düzeydeki merci, soruşturma izni yetkisine sahiptir. Soruşturma kararı verilmesi veya soruşturma izni yetkisinin reddedilmesi savcının kararından sonraki 30 gün içerisinde karara bağlanmalıdır. Dosyanın ilgili mercieye naklinden önce, savcı, ancak, özelliği gereği, kaybolabilecek, değitirilebilecek veya yok edilebilecek delilleri toplayabilir. İlgili merci bir soruşturma baŐlatabilir veya bir vekil avukat aracılığıyla kendi adına araŐtırma yaptırabilir. 9. maddeye göre ise, yerel idari mahkemeler ve DanıŐtay ilgili mercinin verdiği karara yapılan itirazları da görüŐür. Böyle bir baŐvurunun, ilgili mercinin kararından sonra 10 gün içerisinde yapılması zorunludur.

B. İdari Sorumluluk

5. Türk anayasasının 125 / 1. ve 7. maddeleri Şu Őekildedir :

“İdarenin her türlü eylem ve iŐlemlerine karşı yargı yolu açıktır...

...

İdare kendi eylem ve iŐlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.”

6. Bu hkme, herhangi bir olağanüstü hal veya savaŐ döneminde dahi bir sınırlama getirilemez. İkinici paragraf, kesin ve objektif karaktere sahip olan, toplumsal sorumluluk kavramına dayalı ve “sosyal risk” teorisine atıfta bulunan, idare nezdinde iŐlenmiŐ bir kusur için herhangi bir ispat gerektirmemektedir. Dolayısıyla, idare, Devlet'in kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak veya

vatandaşların can ve mal güvenliğini korumak görevlerini aksattığında, kişilerin failimeçhul veya terörist eylemler dolayısıyla uğradığı zararı tazmin etmek durumundadır.

C. Objektif Sorumluluk

1. Borçlar Kanunu'nun 41. maddesine göre, yasadışı veya haksız bir fiilden dolayı mağdur olan kimse zararının maddi ve manevi tazmini için dava açabilir. .Hukuk mahkemeleri, bulgular veya davalının suçu hakkında ceza mahkemesince verilen karara uymak zorunda değildir (Madde 53).

HUKUKA DAİR

1. Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali iddiası

2. Başvuranlar, Sözleşme'nin 3. maddesinin, aşağıda öngörülen biçimde, yasakladığı bir muameleye tabi tutulduklarını iddia etmektedirler:

" Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı yahut haysiyet kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulamaz."

A. Hükümet'in ilk itirazı

3. Hükümet, soruşturmanın kabuledilebilirlik aşamasında ortaya koyduğu ifadede, yetkili mercilerin başvuranların iddialarını araştırmak üzere alınan tedbirlere dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, ilk önce İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 20 Temmuz 1995 tarihli kararı ile ikinci olarak başvuranlar, aileleri ve avukatlarının savcıya suç duyurusunda bulurılmaları ile ilgili savcılık tarafından başlatılan iki soruşturmaya atıfta bulunmaktadır.

4. Hükümet, savcının 9 Nisan 1996'da takipsizlik kararı verdiğini belirtmiştir.

Bu karara yapılan itiraz, 25 Haziran 1996'da, Karşıyaka Ağır Ceza Mahkemesi başkanınca reddedilmiştir. Buca Cezaevi'nde meydana gelen olaylara karışan jandarma erleriyle ilgili olarak, Hükümet, dosyanın İzmir İl İdare Kurulu'na hukuksal nedenlerle gönderildiğini Mahkeme'ye 7 Ağustos 2000 tarihli bir mektupla bildirmiştir. Bununla beraber, dava dosyası Buca Cezaevi Jandarma Komutanlığı'na gönderildikten sonra ortadan kaybolmuş, dolayısıyla idari soruşturma yapılamamıştır. 7 Nisan 2000 tarihinde, İçişleri Bakanlığı olayı açıklığa kavuşturmak için bir müfettiş görevlendirmiştir. Müfettiş soruşturmasını takiben, 1 Mayıs 2000 tarihinde, İzmir İl İdare Kurulu, başvuruların 10 Temmuz 1995 tarihinde mahkemeye nakilleri ile görevli jandarma erlerine karşı dava açılmaması yönünde bir karara varmıştır. Ayrıca, yukarıda belirtilen dava dosyasının kaybolmasıyla ilgili olarak, üç jandarma subayı hakkında, devlet memurlarının yargılanmasını düzenleyen 4483 sayılı yasa hükümlerine uygun olarak, kovuşturma açılmasına da karar verilmiştir. Hükümet'e göre, subaylar hakkında açılacak kovuşturma için gerekli yetkilendirme verilmiş olup, kayıp dava dosyası ile ilgili dosya Bölge İdare Mahkeme'sine " gerekli tebligatlar yapılır yapılmaz " verilecektir.

5. Hükümet, yetkili mercilerin, başvuruların şikayetlerinin incelenmesine özel bir önem gösterdiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, Adalet Bakanı'nın, İzmir Cumhuriyet Savcısı'ndan, davanın durumu hakkında kendisini bilgilendirmesini talep ettiği belirtilmiştir.

6. Başvuranlar, cevaben, yaptıkları suç duyurusu hakkında Cumhuriyet savcısının bir soruşturma yürüttüğünü kabul etmişlerdir. Bununla beraber, hapisane görevlileri hakkındaki soruşturmanın devam ettirilmemesine karar verilmiş, iki mahkum arkadaşları da bu karara itiraz hakkından faydalanamamışlardır. Karşıyaka Ağır Ceza Mahkemesi'nin 25 Haziran 1996 tarihli kararının, kendilerine ancak 23 Haziran 1997'de, Cumhuriyet savcısının ofisine gittiklerinde, tebliğ edildiğini ifade etmişlerdir.

7. Başvuranlar, Jandarma erleri ve polis memurları hakkındaki soruşturma ile ilgili olarak, soruşturmanın sonucu hakkında bilgilendirilmediklerini belirtmişlerdir.

8. Mahkeme, 31 Ağustos 1999 tarihinde benimsenen kabuledilebilirlik kararında, Hükümet'in atıfta bulunduğu soruşturma olayının, başvuruların şikayetleri hakkında alınmış etkili bir tedbir olarak tanımlanabilmesinin, ancak Sözleşme'nin 3. maddesi çerçevesinde, şikayetlerin esaslarının dikkatle incelenmesi temelinde cevaplandırılabilirliğini belirtmiştir. Bu sebeple, Hükümet'in ilk itirazının başvuruların 3. madde çerçevesindeki şikayetlerinin esaslarına dahil edilmesine karar verilmiştir. Mahkeme, bu yaklaşımı onaylamaktadır.

B.
Şikayetler
in
Esasları

1. Başvuranlar, ifadelerinde, Buca Cezaevi'nde jandarma erleri ve gardiyanlar tarafından keyfî olarak dövüldüklerini, ancak şans eseri içlerinden kimsenin ölmediğini belirtmişlerdir. Fiziksel yaralanmanın boyutları da tıbbi raporlarda açık olarak görülmektedir.

2. Başvuranlar, cezaevi yönetiminin, kendilerinin mahkemeye katılımını zor kullanarak sağlamanın hiçbir şekilde yasal olmadığını belirtmişlerdir. Bu meyanda, güç kullanımının mahkeme kararıyla ve gerekli görülen hallerde mümkün olabileceği belirtilmiştir. Bir mahkumun mahkemeye katılmayı reddetmesi durumunda bile, mahkeme, mahkumu huzuruna zor kullanarak getirme konusunda, takdir yetkisine sahiptir. Başvuranlar, bu bağlamda iç hukuka dair örneklere atıfta bulunmuştur. Başvuranlar, 13 Haziran 1995 tarihinde İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne çıkartıldıklarını belirtmişlerdir. Mahkeme, bir sonraki oturumun 20 Temmuz 1995 tarihinde toplanmasını kararlaştırmış, ancak kendilerinin bu oturuma zorla getirilmeleri yönünde bir karar vermemiştir.

3. Hükümet, mahkumlar hakkında soruşturma yapılmasının hapisane hayatının normal bir parçası olduğunu ve güvenlik endişesiyle gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Başvuranların iddialarının aksine, başvuranların ayakkabılarının aranması keyfî ve aşağılayıcı bir muamale olarak kabul edilemez. Hükümet nezdinde, başvuranlar, ki hepsi terörizm suçu dolayısıyla yargılanmaktadır, bir olay çıkmasını sağlamak amacıyla planlı bir şekilde aramayı reddetmişlerdir. Başvuranlar, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 14. maddesine göre mahkemeye katılmak zorundadırlar ve hapisane yönetiminin mahkemeye katılımları yönündeki talebini, aldatıcı bahanelerle boykot etme hakları yoktur.

4. Hükümet, olayla ilgili soruşturmanın sonuçlarına, başvuranların iddialarının geçerliliğini sorgulamak amacıyla atıfta bulunmaktadır. Başvuranlar, arama yapılmasına ve mahkemeye götürülmeye, karşı direnişi, özellikle mahkumların toplanma zamanına denk getirmişlerdir. Hapisane yönetiminin bu direnişe tepki göstereceğini bilmekteydiler. Bununla birlikte, mahkumlar birbirlerine tutdukları için merdivenlerden düşmeye başladığında, ne jandarma erleri ne de gardiyanlar bir

müdahalede bulunamamışlardır.

5. Bundan başka, Hükümet, başvuruların iddialarında birçok çelişkiler bulunduğuna işaret etmektedir. İlk başvuran Bay Satık, diğer dört başvurularla birlikte, Cumhuriyet savcısına, hastanede oldukları için ifade veremedikleri yönünde, şikayette bulunmuştur. Bu talebe karşılık, cumhuriyet savcısı, hapishane yönetimine Bay Satık'ı odasına getirmeleri yönünde bir talimat vermiştir. Ancak, bay Satık bunu reddetmiştir. Ayrıca, bay Satık ve diğer birçok başvuran, ciddi şekilde yaralandıkları ve ölmek üzere oldukları iddialarına rağmen, üç olayda daha fazla tıbbi müdahale için hastaneye gitmeyi reddetmişlerdir.

6. Mahkeme, 3. maddenin demokratik toplumun en önemli değerlerini içinde bulundurduğunu hatırlatmaktadır. Terör ve organize suçlarla mücadele gibi en zor şartlar altında bile, Sözleşme, işkence ile insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ve cezayı, kurbanın davranışı ne olursa olsun, kesin hükümlerle yasaklamaktadır. Sözleşme'nin ve 1 ve 4 sayılı protokollerin asli hükümlerinin aksine, 3. madde istisnai unsurlar içermemekte olup, milletin hayatını tehdit edici acil bir durumda bile 15. maddenin 2. paragrafına göre izin verilebilir bir aykırılık teşkil edemez (bkz. *Selmouni - Fransa* [GC], no. 25803 / 94, § 95, ECHR 1999 - V; 28 Ekim 1998 tarihli *Assenov ve diğerleri - Bulgaristan kararı*, *Reports of Judgements and Decisions* 1998 - VIII, s. 3288, § 93; 15 Kasım 1996 tarihli *Chahal - Birleşik Krallık kararı*, *Reports* 1996 - V, s. 1855, § 79).

7. Mahkeme, ayrıca, polis tarafından sağlıklı olarak gözaltına alınan fakat serbest bırakıldığında yaralı bir halde bulunan bir kişinin bulunduğunu hatırlatarak, Devlet'in bu yaralanmanın nasıl olduğuna dair makul bir açıklamakla yükümlü olduğunu, bunu yapamamanın 3. maddeye göre açıkça bir sorun yaratacağını ifade etmiştir (bkz. mezkur *Selmouni* kararı, § 87).

Mahkeme nezdinde, aynı ilke, özgürlükten mahrum edilmeleri ve hapishane yönetiminin kontrol ve sorumluluğuna tabi olmaları sebebiyle, hapishanedeki mahkumlar için de geçerlidir. Özgürlüğünden mahrum edilmiş bir kişi ile ilgili olarak, tutumunun sonucu olarak kesinlikle gerekli olmamasına rağmen fiziksel güç kullanımı uygulanması insan onurunu zedeler ve ilkesel olarak, 3. maddede ifadesini bulan hakkın ihlalidir (bkz. 9 Haziran 1998 tarihli *Tekin - Türkiye kararı*, *Reports* 1998 - IV, syf. 1517 - 1518, §§ 52 ve 53).

8. Ek olarak, Mahkeme, kötü muamele iddialarının sağlam bir delille desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir (bkz., *mutatis mutandis*^[3] 2, 22 Eylül 1993 tarihli *Klaas Almanya kararı*, Series A no. 269, s. 17, § 30). Bu delilin değerlendirilmesi amacıyla, Mahkeme, ispatın standardını "makul şüphelerin ötesinde" kabul etmiş, fakat böyle bir ispatın ardından, yeterince güçlü, açık ve

uyumlu bir müdahale veya benzer çürütülmemiş varsayımın varlığı gelmelidir (bkz. 18 Ocak 1978 tarihli İrlanda - Birleşik Krallık kararı, Series A no. 25, s. 65, § 161 *in fine* ^[4]).

9. Şimdiki olayda, başvurular, Devlet yetkilileri tarafından ciddi derecede ve haksız dayak muamelesiyle karşılaştıklarını iddia etmiştir. Hükümet'in ifadesine göre ise, başvurular, kendi tahrik edici protestoları sonucu meydana gelen düşmeden dolayı yaralandıklarını kabul etmişlerdir.

10. Mahkeme, başvuranlarda meydana gelen ve doktor raporuyla da sabit olan yaralanmalar hakkında Hükümet'in açıklamalarını yetersiz bulmuştur. Haklarında düzenlenen tıbbi raporlara göre başvurular ve diğer mahkumlar " başlarından ve / veya vücutlarının diğer bölümlerinden yaralanmışlardır (bkz. yukarıda 26. paragraf). Başvurulardan biri daha sonra " dayak sonucu oluşan genel vücut travması " halinde bulunmuştur (bakınız yukarıda 27. paragraf). Mahkeme, ayrıca, başvuruların, savcıya verdikleri ifade, jandarma erleri ve gardiyanlar tarafından saldırıya uğradıklarını açıkça ifade etmiş olmalarını da dikkate almak gerektiğini belirtmiştir. (bkz. yukarıda 21 ila 24. paragraflar). Hükümet, başvuruların protesto eylemi sırasında kasıtlı olarak dayak verdikleri iddialarını çürütecek herhangi bir delil sunmamıştır. Hükümet, özellikle, Buca Cezaevi'nde bir isyan veya iç güvenliğe karşı planlı bir saldırıyı bastırmak amaçlı bir müdahalenin gerekli olduğu yönünde bir öngöründe bulunmamıştır.

11. Mahkeme, hapisane ortamındaki şiddet oluşma olasılığını veya mahkum kalkışmalarının kanlı olaylara yol açabilmesi tehdidinin, hapisane yönetimini güvenlik güçlerinin yardımına başvurmasını göz ardı edemez. Bununla birlikte, Mahkeme, hapisane yönetiminin, yetki sınırları içindeki bir olayla ilgili olarak, böyle bir dış yardıma başvurduğunda, bağımsız bir eylem gözlem şeklinin, kullanılan gücün, orantılılığı da dahil, uygunluğunu garanti edebilmek amacıyla, olması gerektiğini belirtmektedir.

12. Şimdiki olayda, Cumhuriyet savcısı olay örgüsünü, başvurular, diğer mahkumlar ve üç hapisane yetkilisiyle yaptığı görüşmelere dayalı olarak, yeniden kurmak zorundadır (bkz. yukarıda 25. paragraf). Görülen odur ki, savcının, anılan hapisane yetkililerinden aldığı ifadeler, kendisini, aynı gün yapılan resmi açıklamanın, geçerliliği konusunda ikna etmiştir. Bu durum, savcının, Buca Cezaevi'nde meydana gelen olaylar hakkında Adalet Bakanlığı'na başlatılan soruşturma kapsamında, 29 Temmuz 1997 tarihinde gönderdiği cevabi yazıda ayrıca belirtilmiştir (bkz. yukarıda 33. paragraf). Mahkeme'ye göre, bu ifade, jandarma subaylarının olayla ilgilerinin araştırılması esnasında, bir Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileriyle, tamamen uyumsuzdur.

13. Mahkeme, ayrıca, İzmir İl İdare Kurulu'nun, olaylar sırasında Buca Cezaevi'nde bulunan jandarma erlerinin davranışları hakkında adli kovuşturma başlatılmaması yönündeki 1 Mayıs 2000 tarihli kararını da dikkate almaktadır. Bu karar, dava dosyası Kurul'a iletdikten 4 yılı aşkın bir süre sonra alınmıştır. Bu zaman zarfında, dava dosyası, Buca Cezaevi'nde görevli jandarma subaylarına gönderildikten sonra kaybolmuştur. Yetkili mercilerin, önemli dava evraklarının güvenliğini sağlama konusundaki başarısızlığı, soruşturma sürecinde ciddi bir eksiklik olarak algılanmalıdır. Elbette, dava dosyasının yokluğu İzmir İl idare Kurulu tarafından 1 Mayıs 2000 tarihinde alınan nihai kararın esasına yönelik şüphe uyandırmaktadır.

Ayrıca göz önüne alınmalıdır ki, 28 Mart 2000 tarihli Kılıç - Türkiye kararında (no. 22492 / 93 ECHR 2000'de yayımlanmak üzere, § 72), Mahkeme, idari kurulların Vali'nin emri altında bulunan memurlar olduğunu, Vali'nin kendisinin de bu olaydaki güvenlik güçlerinin hareketlerinden sorumlu olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, sürdürülen soruşturmalar genellikle olayla ilgili birimlere hiyerarşik olarak bağlı jandarmalar tarafından gerçekleşmektedir. Mahkeme'ye göre, İzmir İl İdare Kurulu'nun, Buca Cezaevi'nde başvuruların yaranmasından sorumlu jandarma erleri hakkındaki soruşturma ile görevlendirilmesi, bu zaman zarfında ne olduğu hakkında bağımsız bir karar verebilmenin ne kadar mümkün olduğu sorgulanmalıdır.

14. Yetkili merciler nezdinde makul bir açıklama yapılamaması nedeniyle, Mahkeme, başvuruların, iddia edildiği üzere, Devlet görevlilerince dövüldükleri ve yaralandıkları hükmüne varmıştır. Başvuruların maruz kaldıkları muamele, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali anlamına gelmektedir.

15. Olayla ilgili soruşturmadaki ciddi eksiklikler dikkate alındığında, Mahkeme, Hükümet'in ilk itirazını doğru olarak kabul etmemektedir. Soruşturmanın yetersizliği, kendi içinde, bir kişinin devlet görevlilerince kötü muameleye maruz kalmasıyla ilgili makul bir iddia hakkında açılacak olan ve sorumluların tesbit ve cezalandırılmasını mümkün kılacak bir soruşturmayı gerekli kılan Sözleşme'nin 3. Maddesi uyarınca, taraf Devlet mercilerinin göreviyle uyumsuzluk içindedir (bkz. mezkur Assenov kararı, s. 3290, § 102).

ii.Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlali iddiası

16. Başvuranlar, kendilerini öldürmek niyetinde olan Devlet görevlilerince saldırıya uğradıklarını öne sürmüşler ve Sözleşme'nin 2. maddesine göndermede bulunmuşlardır :

"**1.** Her ferdin yaşama hakkı kanunun himayesi altındadır. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infazı dışında, hiç kimse kasten öldürülemez.

2. Öldürme, aşağıda belirtilen zorunluluk halleri dışında, bu maddenin ihlali yoluyla yapılmış kabul edilmez.

Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;

Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;

Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için. "

3. Hükümet, başvuranların iddiaları hakkında herhangi bir beyanı bulunmamaktadır.

4. Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesine dayanan başvuranların şikayetleri hakkındaki bulguları dikkate aldığına, 2. maddeyle ilgili şikayeti incelemenin gerekli olmadığına kanaat getirmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

1. Sözleşme'nin 41. maddesi şu meyanıdır :

" Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi

edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zararı gören tarafın tatminine hükmeder. "

A. Zararlar

1. Başvuranlar arasında bulunan Yaşar Yağcı, Kadir Satık, Mehmet Ermiş, Ali Haydar Özdemir ve Abdülkadir Eraslan ortaya çıkan manevi zararın tazmini amacıyla 30,000 İngiliz poundu talep etmiştir. Yine başvuranlar arasında bulunan Songül Diribaş, Saime Sefer ve Fesih Yılmaz 20,000 İngiliz poundu talep etmiştir. Diğer başvuran Murat Satık 50,000 İngiliz poundu talep ederken, Terzan Adıbelli 35,000 İngiliz poundu talebinde bulunmuştur.

2. Hükümet, başvuranların iddialarının abartılı ve kanıtlanmamış olmaları gerekçesiyle Mahkeme tarafından reddedilmesi talebinde bulunmuştur.

3. Mahkeme, eşitlik ilkesi gözönünde bulundularak, her başvurana 5,000 İngiliz poundu ödenmesini kararlaştırmıştır.

B. Masraflar ve Giderler

1. Başvuranlar, Sözleşme kovuşturmaları süresince ortaya çıkan masraflar ve giderlere mahsuben 20,000 İngiliz poundu talep etmiştir. Ayrıca, 250,000,000 TL ödemek zorunda kaldıklarını beyanla, buna mahsuben aldıkları faturayı da teslim etmişlerdir.

2. Hükümet, başvuranların bu yöndeki iddialarını ispat edemediklerinden iddiaların reddini talep etmiştir.

3. Mahkeme, eşitlik ilkesi göz önünde bulundurularak, başvuranlara genel toplamda 5,000 İngiliz poundu ödenmesini kararlaştırmıştır.

C.Yasal Faiz

1. Mahkeme'de mevcut bilgiler ışığında, bu kararın kabul edildiği tarihteki Birleşik Krallık'ta geçerli olan kanuni faiz oranı yıllık % 7,5'tur.

BU NEDENLERDEN DOLAYI, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE

1. Hükümet'in, iç hukuk yollarının tüketilmediği yönündeki ilk itirazının *Reddine*;

2. Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğinin *Kabulüne*;

3. Sözleşme'nin 2. Maddesinin, başvuruların şikayetleri kapsamında ayrıca ele alınmasının *Kabulüne*;

4. Aşağıdaki hükümlerin *Kabulüne*;

a) Taraf Devlet'in her bir başvurana, manevi tazminata mahsuben, toplam 5,000 (beş bin) poundun, anlaşmanın sağlandığı tarihteki kur üzerinden Türk Lirası olarak karşılığını ödemesinin;

b) Taraf Devlet'in başvurulara, masraflar ve giderlere mahsuben, eklenmesi muhtemel her türlü katma değer vergisiyle birlikte, toplam 5,000 (beş bin) poundun, anlaşmanın sağlandığı tarihteki kur üzerinden Türk Lirası olarak karşılığını ödemesinin;

c) Yukarıda anılan miktarların, kararın Sözleşme'nin 44. maddesi 2. paragrafına göre nihai hal aldığı tarihten itibaren, üç ay içinde ödenmesinin;

d) Anlaşmaya dek, yıllık % 7,5 olan faiz oranının, mezkur üç ayın hitamından itibaren ödenebilmesinin.

5. Başvuruların geri kalan iddialarının adil tatmininin *Reddine KARAR VERMİŞTİR.*

İngilizce olarak alınan bu karar, yazılı olarak ve Mahkeme İçtüzüğü'nün 77 üç 2 ve 3. hükümleri uyarınca 10 Ekim 2000 tarihinde tefhim edilmiştir.

Michael O'Boyle

Elisabeth Palm

Sekreter

Başkan

^[1] Sonunda.

^[2] Et sequence: Müteakip.

^[3] Aşağı yukarı.

^[4] Sonunda.